Inleiding

Dit materiaal is ontwikkeld bij de 3 VR-ervaringen “terugkijken op de les” ter ondersteuning van Beroepsopdracht 3 van de tweedegraads lerarenopleidingen. Uiteraard kunnen de video’s naar keuze ook op andere plekken in het curriculum van lerarenopleiders worden ingezet. In de VR-ervaringen staan de didactische en pedagogische concepten ‘vragen stellen’, ‘samenwerkend leren’, klassenmanagement’ en ‘leerklimaat’ centraal staan. Bij het ontwerpen van de opdrachten is steeds afstemming gezocht met de doelen uit de Generieke Kennisbasis 2.0 voor de lerarenopleidingen, de doelen voor het eindassessment PPO van de lerarenopleiding en de doelen uit de modulehandleiding van BO3.

Doelen

Het inzetten van de casus “de spijsverteringsorganen: een klassensituatie” met behulp van *VR* heeft een aantal hoofddoelen. Er wordt beoogd om de studenten hiermee kennis en vaardigheden te laten ontwikkelen. Het stelt de studenten in staat om:

- een gevoel van nabijheid te ervaren met de leraar en de leerlingen in de *VR* en met de visuele impact hiervan leerstof beter te onthouden, begrijpen en toe te passen
- met hulp van en in interactie met anderen impliciete aannames te expliciteren, gedachtenschema’s te reframen en de afstand tussen aannames en de werkelijkheid te verkleinen
- reflectieve vaardigheden, analytisch vermogen en praktische wijsheid te ontwikkelen
- handelingsverlegenheid (sterkte-zwakte analyse) te benoemen en onderzoekende vragen te stellen over de onderwijspraktijk
- observatievaardigheden te ontwikkelen
- vaardigheden te ontwikkelen waarmee zij de complexiteit van een lessituatie en mogelijke dilemma’s kunnen duiden
- handelingsalternatieven te benoemen zoals die passen bij de student
- persoonlijke leerdoelen voor de onderwijspraktijk te benoemen
- een beter begrip van de beroepsstandaard te ontwikkelen en zicht te krijgen op vaardigheden voor ‘goed onderwijs’
- vragen als ‘wie ben ik als leraar?’ ‘wie wil ik zijn als leraar?’ ‘wat vind ik goed onderwijs?’ en ‘waarom doe ik de dingen zoals ik ze doe?’ te onderzoeken en te beantwoorden

De opleiders zijn hiermee in staat om:

- de praktijk in de klas te halen en tegelijkertijd discussie, dialoog en andere activiteiten van tevoren gericht voor te bereiden

Van deze doelen kunnen onderstaande, meer praktische doelen voor studenten worden afgeleid:
Je kunt door jouw ervaringen of die van de leraar op de VR-video met andere studenten te bespreken en vergelijken:

- verklaren hoe (jouw) beelden en veronderstellingen over leerlingen of over wat werkt in een bepaalde les van invloed zijn op de keuzes die (een/jij als) leraar maakt
- de keuzes die jij of de leraar in de VR-video maakt herkennen én het effect van die keuzes beargumenteren en koppelen aan (delen van) passende theorie
- beschrijven welke van jouw beelden en veronderstellingen t.a.v. [keuze didactisch/pedagogisch concept] stand houden en welke zijn veranderd.
- voorbeelden noemen van elementen van [keuze didactisch/pedagogisch concept] die jij of de leraar in de VR-video al toepast en deze koppelen aan (delen van) passende theorie
- uitleggen en onderbouwen welke elementen je in je lessen wil uitproberen en hoe je dat gaat aanpakken
- (delen van) passende theorie benoemen die deze voornemens kan ondersteunen

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

Toelichting bij de concepten klassenmanagement en leerklimaat

De in de lerarenopleiding gebruikte literatuur is niet eenduidig over de term klassenmanagement. In Effectief Leren komt deze term in het geheel niet voor. In Handboek voor Leraren wordt in 4.2 opgemerkt dat klassenmanagement meer is dan duidelijk zijn, consequent zijn en evenwichtig reageren. Hier wordt gesteld dat klassenmanagement als doel heeft voorwaarden voor succesvol leren te scheppen en een instrument is om orde te scheppen in de klas. De volgende vijf vaardigheden worden genoemd voor gedegen klassenmanagement: continu signaal; alertheid; overlappen; de klas erbij houden; leerlingverantwoordelijkheid. In Lessen in Orde ten slotte wordt klassenmanagement gedefinieerd als het geheel van gedrag van een docent in vier verschillende domeinen:

1. Opstellen en toezien op de naleving van regels en procedures
2. Uitvoeren van maatregelen bij orde verstorend gedrag
3. Zorgen voor een effectieve relatie tussen docent en leerling
4. Zorgen voor een juiste mentale houding voor klassenmanagement.

In Lessen in Orde wordt gesteld dat het creëren van een positief leer- en leefklimaat een fundament voor goed klassenmanagement is. Tevens wordt hier verondersteld dat klassenmanagement drie elementen bevat, te weten: voorspelbaarheid in aandacht geven; uitgestelde aandacht; systematische aandachtsverdeling.

De Generieke Kennisbasis 2.0 voor de tweedegraads lerarenopleidingen zegt over klassenmanagement het volgende:

Bij het begeleiden van leerprocessen speelt klassenmanagement een belangrijke rol. Het omvat alle maatregelen die een leraar neemt om een goed leer- en werkklimaat te creëren. Het gaat hierbij niet alleen om regels, maar om veel meer aspecten: de lesinhoud, de methoden, de manier van werken, de instructie en de relatie tussen leraar en leerlingen. Bij goed klassenmanagement zijn docentvaardigheden belangrijk zoals duidelijk en consequent zijn, zorgen dat de lestijd effectief wordt gebruikt. Bij goed klassenmanagement gaat het niet alleen om het goed oplossen van problemen, maar vooral om het voorkomen van problemen. Ook het planmatig tegemoet komen aan de verschillende onderwijsbehoeften van de leerlingen is onderdeel van adequaat klassenmanagement.

In de Generieke Kennisbasis is verder te lezen dat klassenmanagement een aspect is van een veilig en ordelijk leerklimaat, net als:

- Orde en sociale relaties in de klas
- Basisbehoeften (relatie, competentie, autonomie)
- Pesten in school
- Sociale veiligheid

Deze begrippen worden in de Generieke Kennisbasis niet verder toegelicht.
Concluderend kunnen we stellen dat goed klassenmanagement bijdraagt aan een veilig en ordelijk leerklimaat en andersom.

Suggesties voor vragen/opdrachten bij de *VR*-video's

De vragen zijn genummerd om ze te scheiden. De nummers houden geen gedwongen of logische volgordelijkheid in.

Video A: Klassensituatie - afronding van de les

Bij het concept 'vragen stellen'

tijdsaanduiding	fragment
00.15	Ehm…goed. Wie kan mij nu vertellen hoe het spijsverteringsstelsel werkt?

1. Op welk van de vier leerniveaus stelt de leraar de vraag?
2. Hoe sluit de vraag aan bij de opdracht die de leraar heeft gegeven? (vraag eventueel om contextinformatie aan je docent)
3. Welke vraag zou jij gesteld hebben?
4. Op welke manier zou jij de vraag gesteld hebben?
5. Welk effect heeft de vraag op de leerlingen? Schrijf eventueel namen van leerlingen of nummers van groepjes op.
6. Geeft de docent wachttijd voordat hij de beurt aan Azra geeft?

tijdsaanduiding	fragment
00.22	Eh, ehm, oké, Azra, zou jij het misschien kunnen uitleggen?

7. Hoe ga jij om met leerlingen die geen antwoord geven op vragen die je stelt in de les?
8. Wat had de leraar ook kunnen doen i.p.v. de beurt aan Azra geven?

tijdsaanduiding	fragment
00.25	Hoe het werkt, ja, ehm, dat is wel een beetje lastig maar..ehm…we hebben allerlei dingen opgeschreven zoals de organen en de hulporganen. En de Latijnse woorden en stoffen. En dan hebben we hier allemaal pijltjes getekend en dat is dan de weg die ehm wordt afgelegd…eh…

9. Hoe actief en betrokken zijn de andere leerlingen tijdens de uitleg van Azra?
10. Hoe zou je de leerlingen actiever kunnen betrekken?

Beschouw het hele fragment vanaf het moment dat de docent de vraag stelt (00.15) t/m het moment dat hij Azra onderbreekt en een nieuwe vraag stelt (00.46).

11. Wat denk je dat de docent met deze vraag wilde bereiken?
12. Welk effect heeft de vraag op Azra?
13. Welk effect heeft het afbreken van de vraag op Azra?
14. Waarom geeft de docent Azra de beurt?
15. Welk beeld krijg je van Azra?

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

16. Wat doen, voelen, denken of willen de andere leerlingen denk jij?
17. Bekijk onderstaand schema en probeer de situatie vanuit het perspectief van de docent en vanuit het perspectief van de leerlingen in te vullen.

	De docent	Azra	de andere leerling(en)
Deed/deden			
Wilde(n)			
Dacht(en)			
Voelde(n)			

De docent onderbreekt het antwoord van Azra en stelt een nieuwe vraag (00.46).

tijdsaanduiding	fragment
00.46	Ja eh…eh…dankjewel Azra. Ehm.. jongens…ehm…we gaan het even wat anders doen, ik zie dat sommige mensen afhaken. Iedereen, bedenk even voor jezelf: door welke organen gaat het voedsel bij de spijsvertering?

18. Wat had de docent ook kunnen doen i.p.v. het antwoord van Azra onderbreken en welk effect zou dit gehad kunnen hebben?
19. Vergelijk de nieuwe vraag "Iedereen, bedenk even voor jezelf: door welke organen gaat het voedsel bij de spijsvertering?" met de eerste vraag "Wie kan mij nu vertellen hoe het spijsverteringsstelsel werkt?" Welke vraag vind je beter en waarom?
20. Waarom is bij de vraag: "Wie kan mij nu vertellen hoe het spijsverteringsstelsel werkt?" niet iedereen betrokken?
21. Herformuleer de vraag zodanig dat alle leerlingen betrokken zijn.

tijdsaanduiding	fragment
00.59	S...serieus, maar die kan ik toch niet onthouden?

22. Wat vind je van de opmerking van Laurens?
23. Wat vind je van de reactie van de leraar?
24. Welk effect heeft de reactie van de leraar?
25. Onderbouw het waargenomen gedrag vanuit het model de Roos van Leary.

tijdsaanduiding	fragment
01.07	Welke, eh...welke was het?

26. Hoe weet jij als leraar of leerlingen de vraag helder hebben?

tijdsaanduiding	fragment
01.27	Ik noem willekeurig een naam… zometeen en dan noem je één orgaan, ja? En dan noem ik een andere naam en dan noemt die ook weer een orgaan. Ja? Is het duidelijk zo?

27. Wat vind jij van deze instructie?
28. Wat zou jij gevraagd hebben en op welke manier?
29. En, is het duidelijk? Zo ja/nee, waaruit blijkt dat?

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

Sommige leerlingen steken hun vinger op. Andere leerlingen roepen hun antwoord door de klas (Evelien, Laurens en Mieke).

30. Wat denken de leerlingen die hun vinger opsteken?
31. Wat denken Evelien, Laurens en Mieke?

Tijdsaanduiding	Fragment
01.39	Ja eh, eh…anus is inderdaad goed Evelien, dankjewel.

32. Hoe zou jij op het antwoord van Evelien hebben gereageerd en waarom?
33. Hoe verklaar je de reactie van de leraar?
34. Hoe reageer je zelf op goede antwoorden van leerlingen en waarom zo?

Tijdsaanduiding	Fragment
01.48	Mia, zou jij een orgaan kunnen noemen? Longen. Eh Elif, zou jij kunnen..eh..heb jij er nog één? Ja eh..het is Elif. De maag. Dat is inderdaad een spijsverteringsorgaan, maar wat vind je van het antwoord van Mia?

35. Wat vind je van de manier waarop de docent hier omgaat met het antwoord van Mia?
36. Wat vind je van de manier waarop de docent hier omgaat met het antwoord van Elif?

De docent geef achtereenvolgens de beurt aan 1 Mia, 2 Elif, 3 Anna, 4 Roos, 5 Nina. Zie de afbeelding hieronder.

37. Wat valt op bij deze beurtverdeling?

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

Tijdsaanduiding	Fragment
02.47	Nou eh..Nina helemaal goed. Eh..en Laurens inderdaad de mond is er ook eentje. Eh..alright. Nu een iets moeilijkere *Vraag*.

38. Kunnen de leerlingen nu alle spijsverteringsorganen opnoemen in de volgorde waarin het voedsel zich door die spijsverteringsorganen beweegt?

De leraar zegt: “Nu een iets moeilijkere vraag”.

39. Wat doet dit met de leerlingen denk jij?

Tijdsaanduiding	Fragment
02.47	Stel je komt straks op stage en je komt in aanraking met een zorgvrager en die heeft problemen met zijn dikke darm. Ja? Wat voor klachten kun je dan verwachten bij zo’n zorgvrager?

40. Wat vind je van deze vraag en waarom?
41. Wie activeert de docent met de manier waarop hij de vraag stelt?
42. Hoe zou hij alle leerlingen kunnen betrekken in het leerproces?
43. Herformuleer de vraag.

Bij het concept ‘samenwerkend leren’

tijdsaanduiding	fragment
00.15	Ehm…goed. Wie kan mij nu vertellen hoe het spijsverteringsstelsel werkt?

De docent sluit de posteropdracht af en gaat door met een volgend onderdeel van de les. Kijk naar **groepje 1 en 2**.

1. Wat zou jij veranderen in de tafelopstelling op dit wisselmoment?
2. Wat vind je van de tafelopstelling zoals die is gebruikt voor de opdracht met de poster?
3. Herformuleer de vraag zodanig dat het sleutelbegrippen individuele aanspreekbaarheid zichtbaar wordt.

tijdsaanduiding	fragment
00.46	Ehm.. jongens…ehm…we gaan het even wat anders doen, ik zie dat sommige mensen afhaken. Iedereen, bedenk even voor jezelf: door welke organen gaat het voedsel bij de spijsvertering?

4. Als je bovenstaande *Vraag* zou moeten vervangen door de samenwerkingsvorm ‘check in duo’s’ of ‘denken-delen-uitwisselen’ welke zou je dan kiezen en waarom?
5. Werk de *Vraag* om naar de samenwerkingsvorm die je bij vraag 4 hebt gekozen.

tijdsaanduiding	fragment
03.31	Vonden jullie het leuk om zo te doen met die organen..met de posters? Laat de posters maar liggen, laat de posters maar liggen.

6. Met welk van de vijf sleutelbegrippen van samenwerkend leren heeft deze *Vraag* een relatie?
7. Wat kun je concluderen uit het feit dat de leraar zegt: “laat de posters maar liggen”?

Lees het document Contextinformatie bij de *VR*-video’s “de spijsverteringsorganen”.

8. Herschrijf de opdracht zodanig dat alle sleutelbegrippen van samenwerkend leren aan de orde komen.

Bij het concept ‘klassenmanagement’

tijdsaanduiding	fragment
00.07	Oké jongens, mag ik even jullie aandacht alsjeblieft? Evelien, doe jij je telefoon weg? Ehm…goed. Wie kan mij nu vertellen hoe het spijsverteringsstelsel werkt?

1. Wat valt je op als je kijkt naar groepje 3 en 4 en hoe verhoudt dat zich tot de waarschuwing aan Evelien? (zie onderstaande afbeelding)

2. Wat doet deze waarschuwing met de rest van de leerlingen?
3. Is het duidelijk welke regels en sancties over het gebruik van mobiele telefoons deze leraar hanteert?
4. Welke regels hanteer jij in de klas als het gaat over het gebruik van de mobiele telefoon in de klas?
5. Hoe staan jouw leerlingen tegenover deze regels?
6. Welke regels hanteren je collega’s op jouw school?

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

7. Leg in eigen woorden uit wat regels te maken hebben met de (werk)relatie tussen de leraar en de leerlingen.
8. Kijk naar groep 1 en groep 2. Wat vind je van de tafelopstelling bij de nabespreking van deze les?
9. Hoe zou jij de tafelopstelling maken bij de nabespreking?

tijdsaanduiding	fragment
00.15	Ehm…goed. Wie kan mij nu vertellen hoe het spijsverteringsstelsel werkt?

10. Welke leerlingen doen mee met de les en welke niet?
11. Hoe zou de leraar ervoor kunnen zorgen dat de leraar de aandacht heeft van alle leerlingen?
12. Beschrijf welk effect het "vangen" van de aandacht bij het begin van een instructie of een vraag heeft op het leren van leerlingen.

tijdsaanduiding	fragment
00.22	Hoe het werkt, ja, ehm, dat is wel een beetje lastig maar..ehm…we hebben allerlei dingen opgeschreven zoals de organen en de hulporganen. En de Latijnse woorden en stoffen. En dan hebben we hier allemaal pijltjes getekend en dat is dan de weg die ehm wordt afgelegd…eh…
00.46	Ja eh…eh…dankjewel Azra. Ehm.. jongens…ehm…we gaan het even wat anders doen, ik zie dat sommige mensen afhaken. Iedereen, bedenk even voor jezelf: door welke organen gaat het voedsel bij de spijsvertering?

13. De leraar "kapt" Azra af en stelt een nieuwe vraag. Welke voor- of nadelen heeft deze keuze denk je?
14. Wat zou jij op dit moment gedaan hebben en waarom?
15. Wat denkt Azra?
16. Wat denken de andere leerlingen?

tijdsaanduiding	fragment
00.54	Evelien komt steeds omhoog uit haar stoel.

17. Wat is het effect van het negeren van de leraar van dit gedrag op Evelien en op de andere leerlingen?
18. Wat zou jij doen bij dit gedrag?

tijdsaanduiding	fragment
01.05	Nina gaat zich opmaken.

19. Wat is het effect van het negeren van de leraar van dit gedrag op Nina en op de andere leerlingen?

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

20. Wat zou jij op dit moment gedaan hebben en waarom?
21. Op welke manier zou de leraar de hele groep kunnen monitoren, in de gaten kunnen houden?

tijdsaanduiding	fragment
01.07	EVELIEN Welke, eh...welke was het? MIA Organen… NINA Ja gewoon organen…

22. Evelien heeft de vraag niet helder. Hoe weet je als leraar dat leerlingen aan de slag kunnen na een vraag of instructie?

tijdsaanduiding	fragment
01.07	Er wordt een propje overgegooid tussen leerlingen.

23. De leraar negeert het overgooien. Als jij hier zou moeten kiezen voor er wel wat over zeggen of het negeren, welke keuze zou je dan maken en waarom?
24. Als je hier als leraar zou ingrijpen met behulp van **non**-verbaal gedrag, hoe zou dat er dan uitzien?

tijdsaanduiding	fragment
01.18	Oké, goed jongens, ehm, wat ik zometeen…eh…Laurens, wil jij even dat propje… nou ja...we ruimen dat later wel op.

25. De leraar spreekt Laurens aan op het propje. Vind jij dit terecht?
26. Welk effect heeft het aanspreken van Laurens op Laurens zelf en op de overgooiers?

tijdsaanduiding	fragment
01.27	Ik noem willekeurig een naam… zometeen en dan noem je één orgaan, ja? En dan noem ik een andere naam en dan noemt die ook weer een orgaan. Ja? Is het duidelijk zo?

27. En, is het duidelijk? Zo ja/nee waaruit blijkt dat?
28. Hoe duidelijk en consequent is de leraar hier?

Bij het concept ‘leerklimaat’

1. Bekijk de hele video. Zou jij je welkom voelen in deze les? Waarom wel/niet?
2. Wat vind je van de sfeer tussen de leerlingen onderling?
3. Welk gedrag uit video 1 van de leraar beïnvloedt deze sfeer volgens jou het meeste?
4. Heb jij een beeld van het leerklimaat van jouw klas? Zo ja? Hoe weet je dat?

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

5. Zo nee, hoe zou je dat kunnen onderzoeken?
6. Bekijk de hele video. Wie is hier aan het werk: de leraar of de leerlingen?
7. Licht je antwoord bij *Vraag* 2 toe.
8. Bekijk de hele video en kijk naar Nadeem. Wat vertelt zijn gedrag over zijn relatie met de andere leerlingen?
9. Wat vertelt het gedrag van Nadeem over zijn relatie met de leraar?
10. Welke tips zou jij deze leraar meegeven als het gaat over Nadeem?

Bekijk onderstaand klassenoverzicht. Kies 3 leerlingen uit en:

11. Geef een typering van deze leerlingen.
12. Geef tips hoe een leraar om kan geen me dit “type” leerlingen.

Tijdsaanduiding	Fragment
02.47	Stel je komt straks op stage en je komt in aanraking met een zorgvrager en die heeft problemen met zijn dikke darm. Ja? Wat voor klachten kun je dan verwachten bij zo’n zorg*vr*ager?

13. Hoe zou je de vraag of opdracht zo kunnen formuleren dat de leerlingen meer betrokken worden in het leggen van een verband tussen de lesdoelen en hun toekomstig beroep? Formuleer deze vraag hieronder.
14. Bekijk je bij vraag 29 geformuleerde vraag. Wat is het effect van deze vraag mogelijk op de door de leerlingen ervaren autonomie en competentie?

tijdsaanduiding	fragment
00.59	S...serieus, maar die kan ik toch niet onthouden?

15. De leraar gaat hier niet in op het antwoord van Laurens, waarom is dat denk je?
16. Welke kans laat hij hier liggen als het gaat om ervaren autonomie van Laurens?
17. Welke van de onderstaande uitspraken zijn waarschijnlijk volgens jou:

a. Laurens denkt: “de volgende keer dat ik een antwoord niet weet, houd ik maar mijn mond”

b. Laurens denkt: “de volgende keer dat ik een antwoord niet weet, ga ik het toch weer zeggen”
c. Laurens denkt: “je mag hier dus blijkbaar niet zeggen wat je vindt als leerling”.

tijdsaanduiding	fragment
01.35	Elif steekt haar vinger op.

16. Wat zegt dit mogelijk over haar positie in de klas?

tijdsaanduiding	fragment
01.36	

Kijk naar groepje 1 en 2.

17. Welke regel hanteert de leraar voor het verdelen van de beurt?
18. Is hij consequent in het naleven van die regel als die overschreden wordt?
19. Welk effect heeft dat op het leerklimaat?

tijdsaanduiding	fragment
02.04	Elif Eh...ja Miek, die is natuurlijk fout.

20. Wat zegt deze reactie over de relatie tussen de leerlingen?

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

Video B: De lerarenkamer, terugblik van de leraar

Sommige vragen komen overeen met de vragen die als suggestie bij de vier concepten 'vragen stellen', 'samenwerkend leren', 'klassenmanagement' en 'leerklimaat' zijn beschreven.

Tijdsaanduiding	Fragment
00.23	Ik had een hele duidelijke instructie gegeven, dus ze moesten allemaal in groepjes samenwerken..ehm…hè… iedereen had zijn eigen rol, dus daarvoor ook iedereen verantwoordelijk. Geen kans op meelifters: ook belangrijk natuurlijk. En ze waren echt heel actief bezig. Met elkaar praten en overleggen. Ja, dat beklijft ook echt heel goed.

1. Welke overwegingen en keuzes in het samenwerkend leren vind je goed gekozen en waarom?
2. Welke sleutelbegrippen van samenwerkend leren worden hier zichtbaar?
3. Aan welk sleutelbegrip zou jij meer aandacht willen besteden in jouw lessen en hoe ga je dat aanpakken?

De opdracht van de docent bij aanvang van de opdracht was: maak met behulp van A3-papier en stiften met de leerlingen in jouw groepje één poster waarop zichtbaar wordt welke weg het voedsel bij de spijsvertering aflegt. Teken het menselijk lichaam op de poster en teken de spijsverteringsorganen hierin. Schrijf bij elk orgaan de juiste naam. Maak visueel zichtbaar door welke spijsverteringsorganen het voedsel zich in welke volgorde beweegt.

Je hebt gezien dat de docent bij de instructie ook zelf groepjes heeft samengesteld.

4. Herschrijf de instructie zodanig dat de instructie voldoet aan alle sleutelbegrippen van samenwerkend leren.

Tijdsaanduiding	Fragment
00.52	Ja, en wat ik ook zo mooi vind is dat zo'n visuele opdracht dat werkt voor sommigen werkt dat gewoon heel erg goed. Mieke bijvoorbeeld. Ja, die geniet daarvan. En daar geniet ik dan weer van. Ja.

5. De leraar zegt: "voor sommigen werkt dat gewoon heel erg goed". Voor andere leerlingen dus blijkbaar niet. Hoe had de leraar ervoor kunnen zorgen dat hij met de posteropdracht tegemoet was gekomen aan alle leerlingen?
6. De leraar zegt: "Mieke bijvoorbeeld. Ja, die geniet daarvan. En daar geniet ik dan weer van." Wanneer geniet jij van het lesgeven? Vul aan:

   Ik geniet van het lesgeven als ik…

   Ik geniet van het lesgeven omdat ik…

   Ik geniet van het lesgeven als mijn leerlingen…

7. Welk persoonlijk dilemma van de leraar wordt zichtbaar bij deze terugblik?
8. Welke tip zou jij deze leraar willen geven om dit dilemma verder te onderzoeken?

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

tijdsaanduiding	fragment
01.27	Oh, en ik maakte me toch een blunder op het eind. Ik...ik...*Vraag*…hè…kunnen jullie mij vertellen hoe het spijsverteringsstelsel werkt? Nou, geen reacties. Dus ik kijk om me heen en ik zie Azra voor me zitten. Dus ik denk: nou, die weet het wel. Dus ik: Azra kun jij het vertellen? Die begint me toch een verhaal af te steken joh daar kwam geen eínde aan! Nou en ik wil haar niet onderbreken want ik zie aan haar dat ze zenuwachtig is. Ja, ze wil het natuurlijk ook goed doen.

Uit bovenstaand fragment wordt duidelijk waarom de docent Azra de beurt geeft.

1. Wat vind jij van deze keuze?
2. Hoe zorg jij er zelf voor dat je de beurten verspreid in de klas?
3. Welke aanname zit hieronder? Dus: wat hoop je hiermee te bereiken?

Bekijk de reflectiecirkel van Korthagen hieronder.

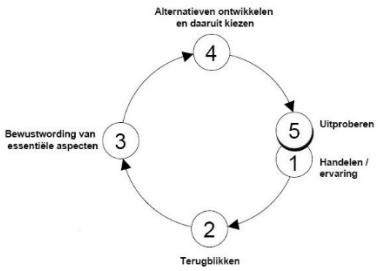

Bron: leraar24.nl

4. Welke stappen neemt de docent in onderstaand fragment?

02.02	Ja, en toen dacht ik: nou, ik stel nog een hogere orde *Vraag*…hè…zodat ze ook een beetje weten waar…waar… waar ze het voor doen. Ja, dat was achteraf misschien…eh…toch een stap teveel.

5. Welke *Vragen* had je aan de docent willen stellen als jullie nog tijd hadden gehad en zijn volgende les niet was begonnen?
6. Waarvoor zou je deze leraar een compliment willen geven?
7. Waarom juist daarvoor?
8. In hoeverre heeft de leraar een realistisch beeld van de les?

Video C: De kantine, terugblik van de leerlingen

1. Met welke leerling uit de video zou jij als jij de leraar was en dit fragment bekeken zou hebben graag eens een individueel gesprek hebben?
2. Waarover zou je het dan willen hebben en waarom?
3. Wat zegt dat over jou als persoon?
4. Wat zegt dat over jou als docent?

02.02	Ja, en toen dacht ik: nou, ik stel nog een hogere orde *Vraag*…hè…zodat ze ook een beetje weten waar…waar… waar ze het voor doen. Ja, dat was achteraf misschien…eh…toch een stap teveel.

Stel je voor dat **jij** de docent bent die net de les over de spijsverteringsorganen hebt gegeven.

5. Welke nieuwe inzichten krijg je dan door de terugblik op de les door deze leerlingen?
6. Welke aannames zou je verwerpen door de terugblik op de les door deze leerlingen als jij deze leraar was?
7. Waar zou je trots op zijn door de terugblik op de les door deze leerlingen?

Wat zouden de voornemens van deze leraar kunnen zijn voor de volgende les? En hoe zouden hiermee de persoonlijke leerdoelen van deze leraar eruit kunnen zien?

8. Schrijf de voornemens uit en betrek in deze voornemens in elk geval Laurens, Azra en Elif.
9. Schrijf de persoonlijke leerdoelen van de leraar uit en zorg dat ze specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden zijn.

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

Bijlage: transcripten

Letterlijke transcriptie van VR-video A (03:49 min)

DOCENT
Oké jongens, mag ik even jullie aandacht alsjeblieft? Evelien, doe jij je telefoon weg? Ehm…goed. Wie kan mij nu vertellen hoe het spijsverteringsstelsel werkt?

DOCENT
Eh, ehm, oké, Azra, zou jij het misschien kunnen uitleggen?

AZRA
Hoe het werkt, ja, ehm, dat is wel een beetje lastig maar..ehm…we hebben allerlei dingen opgeschreven zoals de organen en de hulporganen. En de Latijnse woorden en stoffen. En dan hebben we hier allemaal pijltjes getekend en dat is dan de weg die ehm wordt afgelegd…eh…

DOCENT
Ja eh…eh…dankjewel Azra. Ehm.. jongens…ehm…we gaan het even wat anders doen, ik zie dat sommige mensen afhaken. Iedereen, bedenk even voor jezelf: door welke organen gaat het voedsel bij de spijsvertering?

LAURENS
S...serieus, maar die kan ik toch niet onthouden?

DOCENT
Ja Laurens …even in stilte voor jezelf bedenken ja? Welke, eh…door welke organen, ja?

EVELIEN
Welke, eh...welke was het?

MIA
Organen…

NINA
Ja gewoon organen…

DOCENT
Oké, goed jongens, ehm, wat ik zometeen…eh…Laurens, wil jij even dat propje…nou ja...we ruimen dat later wel op. Wat ik wilde doen is als volgt. Ik noem willekeurig een naam… zometeen en dan noem je één orgaan, ja? En dan noem ik een andere naam en dan noemt die ook weer een orgaan. Ja? Is het duidelijk zo?

EVELIEN
Anus!

LAURENS
Diarree!

MIEKE
Ja, stront.

DOCENT
Ja eh, eh…anus is inderdaad goed Evelien, dankjewel. Eh, Laurens, Mieke, poep, pies en plas. Kunnen we nu weer verder ja? Oké.

DOCENT
Mia, zou jij een orgaan kunnen noemen?

MIA
Longen.

EVELIEN.
De longen.

DOCENT
Eh Elif, zou jij kunnen…eh…heb jij er nog één?

ELIF
Ja eh...het is Elif. De maag.

DOCENT
Dat is inderdaad een spijsverteringsorgaan, maar wat vind je van het antwoord van Mia?

ELIF
Eh...ja Miek, die is natuurlijk fout.

MIA
Haha, fuck you.

DOCENT
Eh…oké...Anna?

ANNA
Eh..oh..ehm…slokdarm.

DOCENT
Ja slokdarm klopt, dus we hebben nu de anus, de maag en de slokdarm gehad, ehm….Roos.

ROOS
Eh..de endeldarm.

EVELIEN
Zo!

MIA
Ze weet het.

ELIF
Helemaal uit haar hoofd, helemaal niet verkeerd!

DOCENT
De endeldarm, klopt ook. Yes, weet jij nog wat meer?

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

NINA
Ja eh..de dunne darm, de dikke darm en de twaalfvingerige darm.

LAURENS
Ja ja hou jij mond maar, het is zo wel voldoende.

DOCENT
Nou eh..Nina helemaal goed. Eh…en Laurens inderdaad de mond is er ook eentje. Eh...alright. Nu een iets moeilijkere vraag. Stel je komt straks op stage en je komt in aanraking met een zorgvrager en die heeft problemen met zijn dikke darm. Ja? Wat voor klachten kun je dan verwachten bij zo'n zorgvrager?

MIEKE EN ELIF
Aambeien!

DOCENT
Eh...hé jongens: wat is de functie van de dikke darm ook alweer?

LEERLING 1
Ja! Iets met water!

DOCENT
Ja?...

LEERLING 2
JA! Water uit je lichaam halen!

ELIF
Nee, uit je voedsel, uit je voedsel.

DOCENT
Nou eh…ja, precies. Niet uit het lichaam maar uit het voedsel inderdaad, ja? Als je straks die zorgdrager voor je hebt, dan kan één van de klachten zijn diarree… ja?
Oké, nou goed…eh…na ja…laten we de volgende les…gaan we het verder hebben over de andere functies van de organen...

Nou eh…wat vonden jullie van de les? Vonden jullie het leuk om zo te doen met die organen…met de posters?

Laat de posters maar liggen, laat de posters maar liggen jongens.

ELIF
Hé jongens hé gaan we een Macje zometeen bestellen jongens?

Letterlijke transcriptie van VR-video B (02:47 min)

DOCENT

Het blijft soms wel lastig dat lesgeven hoor.

Nou het was wel een hele leuke les. Ik had ze gevraagd of ze posters wilden maken van het spijsverteringsstelsel…hè, waarbij ze moesten aangeven hoe het spijs.. hè..hoe het eten door de organen loopt bij de vertering.

Ik had een hele duidelijke instructie gegeven, dus ze moesten allemaal in groepjes samenwerken..ehm…hè... iedereen had zijn eigen rol, dus daarvoor ook iedereen verantwoordelijk. Geen kans op meelifters: ook belangrijk natuurlijk. En ze waren echt heel actief bezig. Met elkaar praten en overleggen. Ja, dat beklijft ook echt heel goed.

Ja, en wat ik ook zo mooi vind is dat zo'n visuele opdracht dat werkt voor sommigen werkt dat gewoon heel erg goed. Mieke bijvoorbeeld. Ja, die geniet daarvan. En daar geniet ik dan weer van. Ja.

Ja, en Laurens. Ik krijg soms echt geen vat op die jongen. En maar roepen hoe makkelijk hij het vindt. En die…die opmerkingen van hem die zijn gewoon hartstikke kwetsend soms voor eh…anderen. Ja ik...ik…meestal zeg ik er wel wat van, maar ja...soms klapt hij dan helemaal dicht. Ja, dat lijkt me ook weer niet goed.

Oh, en ik maakte me toch een blunder op het eind. Ik...ik...vraag…hè…kunnen jullie mij vertellen hoe het spijsverteringsstelsel werkt? Nou, geen reacties. Dus ik kijk om me heen en ik zie Azra voor me zitten. Dus ik denk: nou, die weet het wel. Dus ik: Azra kun jij het vertellen? Die begint me toch een verhaal af te steken joh daar kwam geen eínde aan! Nou en ik wil haar niet onderbreken want ik zie aan haar dat ze zenuwachtig is. Ja, ze wil het natuurlijk ook goed doen. Ja, dus op een gegeven moment ben ik maar snel wat namen gaan noemen zo kriskras door de klas, ja, nou..dat...en dat werkte dan eigenlijk best wel goed hoor. Ja, en toen dacht ik: nou, ik stel nog een hogere orde vraag…hè…zodat ze ook een beetje weten waar…waar… waar ze het voor doen. Ja, dat was achteraf misschien…eh…toch een stap teveel.

Nou ja, volgens mij vonden ze het wel een hele leuke les. Ik heb het ze niet meer kunnen vragen, omdat de les al voorbij was. Eh...ja…ik ben soms zo druk bezig met eh...om te zorgen dat het goed gaat dat ik gewoon de tijd helemaal vergeet. Nou…ja…over tijd gesproken, ik eh…moet naar mijn volgende les.

Dankjewel voor het luisterend oor zijn.

Charlotte Cannegieter - Hogeschool van Amsterdam - Faculteit Onderwijs & Onderzoek - Lerarenopleider Cluster Exact

Letterlijke transcriptie van VR-video C (02:04 min)

MIEKE
Nou eh…welk merk is dat?

ELIF
Hé…

LIZ
Hé Elif!

ELIF
Nou, jongens, hij weet gewoon echt nog steeds niet hoe ik heet hè !

LIZ
Echt gewoon een sukkel.

MIEKE
Nou doe effe normaal, hij is gewoon best aardig. En knap dat ie…

LEERLING 3
Oh…

ELIF
Oh..?

MIEKE
Dat hij telkens wat nieuws weet te verzinnen, jezus Liz, dat jij nou zo denkt. Hij werkt hier pas een jaar. Oké, jullie moeten toegeven, dat idee met die posters was echt wel leuk.

AZRA
Ja, jaja, was leuk.

ELIF
Oké.

LIZ
Kee, hij is misschien best wel oké.

AZRA
Ja, maar toch. Ik snap dat toch niet helemaal, want wat moest er nou allemaal op die poster? Ja, het was toch niet voor een punt, maar alsnog.

MIEKE
Ja, nou ja, ik vind het wel een beetje jammer dat hij niet heeft gezegd dat onze poster wel heel goed is.

LIZ
Ja, inderdaad.

AZRA
Ja, jammer ja.

MIEKE
Hebben we daar nu zo hard voor gewerkt? En, bovendien, ik weet zeker dat wij de beste hadden van de klas, dat mag ook benoemd worden toch?

LIZ
Hij was echt vet goed.

AZRA
Ik vond ‘m echt mooi ook.

LIZ
… vrij lelijk…{onverstaanbaar}….genant…{onverstaanbaar}…

LIZ
Maareh….Azra, weet jij zeker dat je niet gewoon al het hele boek uit je hoofd hebt geleerd?

AZRA
Hoezo?

LIZ
Nou..

AZRA
Nou ja, oké, toevallig heb ik wel een beetje in het boek verder gekeken, maar…Weet je ik moet gewoon deze opleiding halen. Mijn ouders zitten ook al in mijn nek te hijgen.

LIZ
Na ja…

AZRA
Weet je, ik snap gewoon niet dat ik altijd de beurt krijg.

MIEKE
Ja, eh…wat denk je zelf schat? Omdat je graag het antwoord geeft.

AZRA
Helemaal niet.

MIEKE
Tuurlijk wel.

AZRA
Ik ben gewoon een beetje onzeker en ik baal er gewoon van dat ík altijd de beurt krijg. Ik hoor wat slechter aan mijn rechteroor en vandaar dat ik altijd vooraan ga zitten, snap je?

MIEKE
Wil je?

AZRA
Nee thanks.

LIZ
Ja…na ja, ik was gewoon blij dat ik niet de beurt kreeg.

MIEKE
Roos!

LIZ
Maar ik vond het wel vet vervelend dat we niet zelf groepjes mochten maken.

AZRA
Ja.

LIZ
En wat ik deze les echt vervelend vond was Laurens, echt…oh…hij werkt op mijn zenuwen.

AZRA
Ja, wel een beetje.

MIEKE
Ja, Liz, ik ken Laurens nog van Mariacollege en toen was hij echt nog wel oké.

LIZ
Oh…

MIEKE
Nou…is hij wel daar echt heel veel gepest. Dus dat is gewoon zielig. Ik snap ook wel waarom hij gewoon nu zo stoer doet, maar…het is wel vervelend, I get it.

AZRA
Ja, wat sneu.

LIZ
Nou…dan gaan we dat wel zien hoe hij is hoor.

MIEKE
Mmm…we moeten gaan.

AZRA
Wiskunde toch?

LIZ
Oh…ik heb zo geen zin….

ELIF
Begint de les?

MIEKE
Ja.

AZRA
Ja.